

SEFER HAMITZVOT #209 – STANDING TO HONOR THE WISE AND ELDERLY

(1) ויקרא פרק יט פסוק לב

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלהיך אני יקוק:

(2) רש"י ויקרא פרק יט פסוק לב

והדרת פני זקן - איזהו הדור, לא ישב במקומו ולא ידבר במקומו ולא יסתור את דבריו. יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו, לכך נאמר ויראת מאלהיך, שהרי דבר זה מסור ללבו של עושהו, שאין מכיר בו אלא הוא, וכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך:

(3) ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה רט

והמצוה הר"ט היא שצונו לכבד החכמים ולקום מפניהם ולגדל אותם והוא אמרו ית' (שם לב) מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ולשון ספרא תקום והדרת קימה שיש בה הידור.

(4) רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ו הלכה א

כל תלמיד חכם מצוה להדרו ואף על פי שאינו רבו שנאמר מפני שיבה תקום והדרת פני זקן זקן זה א שקנה חכמה, ומאימתי חייבין לעמוד מפניו משיקרר ממנו בארבע אמות עד שיעבור מכנגד פניו.

(5) רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ו הלכה ט

מי שהוא זקן מופלג בזקנה אף על פי שאינו חכם עומדין לפניו, ואפילו החכם שהוא ילד עומד בפני הזקן המופלג * בזקנה, ואינו חייב לעמוד מלא קומתו אלא כדי להדרו, ואפילו זקן כותי ד מהדרין אותו בדברים ונותנין לו יד לסומכו שנאמר מפני שיבה תקום כל שיבה ה במשמע.

(6) ספר מצוות קטן מצוה נא

לקום מפני זקן דכתיב (ויקרא י"ט) מפני שיבה תקום ודרשו רבותינו אפילו יניק וחכים והוא מופלג. **ספר מצוות קטן מצוה נב** להדר פני זקן דכתיב (ויקרא י"ט) והדרת פני זקן, ואפילו אינו מופלג בחכמה, כדכתיב תקום והדרת, אך שיהא חכם קצת. ולדברי איסי בן יהודה אף אינו חכם כלל רק שיהא בן ע' שנה שהוא שיעור שיבה. ור' יוחנן פסק כאיסי. על כן טוב ונכון לעמוד לפני כל איש ישראל בן ע' שנה אפילו אינו חכם כלל, רק שלא יהיה רשע. אבל חכם מופלג אפילו יניק.

(7) שולחן ערוך יורה דעה הלכות כבוד רבו ותלמיד חכם סימן רמד סעיף א

מצות עשה לקום (א) מפני כל חכם, א] <א> אפילו אינו זקן אלא א יניק וחכים, ב] ואפי' אינו רבו, ב [ג] רק שהוא גדול ממנו וראוי ללמוד ממנו. (טור בשם הרמב"ם ור"ן פ"ק דקדושין). ד] וכן מצוה לקום מפני שיבה, ה] דהיינו בן שבעים שנה, <ב> ו] אפילו הוא עם

הארץ, ובלבד שלא יהיה רשע). (ב"י בשם התוספות ובהגהות מי"א ומרדכי פ"ק דקדושין ור' ירוחם ור"ן ור"ת).

(8) ספר החינוך מצוה רנז

משרשי המצוה, לפי שעיקר היות האדם נברא בעולם הוא מפני החכמה, כדי שיכיר בוראו, על כן ראוי לבני אדם לכבד מי שהשיג אותה, ומתוך כך יתעוררו האחרים עליה. ומזה השורש פירש איסי בן יהודה בגמרא בקידושין [שם] שאפילו זקן אשמאי, כלומר שאינו חכם, הוא בכלל המצוה, שראוי לכבדו מפני שברוב שניו ראה והכיר קצת במעשי השם ונפלאותיו, ומתוך כך ראוי לכבוד. והיינו דאמר רבי יוחנן שם בקידושין, הלכה כאיסי בן יהודה. וזה שאמרו, בתנאי שלא יהיה בעל עבירות, שאם כן מנע עצמו מכבוד.

(9) ערוך השולחן יורה דעה הלכות כבוד רבו ותלמיד חכם סימן רמד סעיף י

והנה לפי מה שנתבאר צריכים לקום מפני זקן בן ע' קימה גמורה והכי משמע פשטא דקרא מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ואף על גב דבגמ' דרשינן תקום והדרת אתרווייהו ע"ש מ"מ עכ"פ הסמיך הכתוב קימה לשיבה וכמדומני שאין המנהג כן דלפני ת"ח קמים מלא קומתו ולפני זקן מופלג בזקנה אין קמים רק נותנים לו הידור שקמים מעט ולא קימה גמורה ואולי יפרשו ברמב"ם דזה שכתב שאינו חייב לעמוד מלא קומתו אבל אדם קאי ולא אילד חכם בלבד ושלא כדברי הטור או אפשר שסמכו על דברי תרגום אונקלוס שתרגם על מפני שיבה תקום מן קדם דסבר באורייתא וכו' ועל זקן פירש סבא ע"ש ולפ"ז א"ש מנהג העולם מפני שקימה הסמיך הכתוב לת"ח והידור לזקן בשנים אך דברי אונקלוס הם נגד סוגית הש"ס בקדושין שם [ע"י ר"ן שעמד בזה] והרי אונקלוס קיבל מפי רבותיו ר"א ור"י:

(10) ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה רט

ודע שעם היות מצוה זו מחוייבת לאנשים כלם בכלל, כלומר לכבד החכמים, ואפילו חכם לחכם השוה לו בחכמה כמו שבארו באמרם (ב"מ לג א) תלמידי חכמים שבבבל עומדים זה מפני זה, דע שיש בכבוד דברים מיוחדים ונוספים על התלמיד וזה כי כבוד התלמיד את רבו יש בו תוספת גדולה על הכבוד שהוא חייב לכל חכם ויתחייב לו עם הכבוד המורא. שהם כבר בארו שחוק רבו עליו יותר גדול מחוק אביו שחייבו הכתוב לכבדו ולירא ממנו [לק' רי - ריא]. ובבאור אמרו (מתני' שם, אבידה פי"ב ה"ב ות"ת רפ"ה) אביו ורבו רבו קודם. וכבר בארו (סנה' ה ב) שאינו מותר לתלמיד לחלוק על רבו, רוצה לומר בחולק לצאת מהוראתו ודינו שיסמוך בסברתו וילמד או ידון או יורה אם לא יתן לו רשות. ואין מותר לו להתקוטט עמו או להתרעם ממנו ולא לחשדו, רוצה לומר שיהרהר עליו פועל או מאמר במין ממיני ההרהור, כי איפשר שלא ירצה זה. ובפרק חלק (קי א) אמרו כל החולק על רבו כחולק על השכינה שנאמר [פנחס כו] בהצותם על י"י, כל העושה מריבה עם רבו כעושה עם השכינה שנאמר [חקת כ] המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את י"י, וכל המתרעם על רבו כמתרעם על השכינה שנאמר [בשלח טז] לא עלינו תלונותיכם כי על י"י... וזהו כלו מבואר כי מחלוקת קרח ומריבת ישראל ותלונתם והאשימם וחשדם אמנם היה עם משה ועליו שהיה רבן שלכל ישראל ושם הכתוב כל ענין מהם על י"י. ובבאור אמרו (אבות פ"ד מי"ב) מורא רבך כמורא שמים.